

Вибрані історичні та публіцистичні твори – К.: «Либідь», 1995. – с.577-592.

6. Білоус Н.О. Імітація рецензії (із приводу вміщеної в Українському історичному журналі (2008 №5) рецензії Т.Ю.Лютої на кн. Н.О.Білоус «Київ наприкінці XV першій половині XVIIст. Міська влада і самоврядування. – К. : Вид. дім «Києво – Могилянська академія», 2008.»/ Н.О. Білоус// УІЖ. – 2009.– №. 2 .– с. 208 – 217.

7. Білоус Н.О. Луцьке війтівство в XV – XVII ст. Характеристика інституту урядників/ Н.О. Білоус // УІЖ. – 2015. – №4. – С. 4 –22.

8. Гошко Т. Д. Магдебурзьке право Центрально–Східної Європи XIII–XVIIIст. в українській та польській історіографії автореф. дис. ... канд. іст. наук : спеціальність 07.00.06 «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни»/Т.Гошко –Київ,1999. – 20 с.

9. Заяць А.Є. Урбанізаційний процес на Волині в XVI– в першій половині XVIII ст.автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спеціальність 07.00.02 Історія України. / А.Є.Заєць –Київ,1994. – 18 с.

10. Русіна О.В. До проблеми початків київської магдебургії/О.В.Русіна//Самоврядування в Києві: Історія та сучасність. Матеріали міжнародної конференції, присвяченої 500-річчю надання Києву магдебурзького права. Київ 26-27 листопада 1999 р– К.: Фонд ім. Фрідріха Еберта, 2000. – С.88– 100.

11. Сас П.Н. Феодалные города Украины в конце XV– 60-е годы XVI века./ П.Н.Сас. – К.: «Наукова думка», 1989. – 232 с.

*Малежик Дмитро Іванович, кандидат історичних наук,
доцент кафедри історії та філософії історії
Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова*

НОНКОНФОРМІСТСЬКА ХУДОЖНЯ ІНТЕЛІГЕНЦІЯ м. ОДЕСИ В 1960–1980-х рр.

Наприкінці 1950-х рр. у зв'язку з початком контрольованого лібералізму в українському суспільстві відбувається становлення дисидентського руху, зокрема й у середовищі творчої інтелігенції. Значна частина їх під впливом багатьох чинників, зокрема, відкриття нових даних про історичне минуле України, світовий історичний процес, стала на шлях боротьби за оновлення суспільства, ліквідацію впливу тоталітаризму в усіх сферах суспільного життя. В Україні починають формуватись регіональні осередки нонконформістської художньої інтелігенції. Нонконформістське, або неофіційне мистецтво набуває поширення насамперед у 1960–70-х рр. та характеризується незаангажованістю

соцреалістичною проблематикою, переоцінкою цінностей української інтелігенції, нових поглядів на розвиток мистецтва та особистості в творчості. Основні школи неофіційного мистецтва діяли в Києві, Львові та Одесі.

Однією з найбільш своєрідних була школа одеського нонконформізму. Останнім часом до її вивчення звертається все більше науковців, однак вони аналізують переважно мистецтвознавчі аспекти діяльності художників. Метою нашої розвідки є аналіз суспільно-історичної ролі одеських нонконформістів.

У цілому, у діяльності одеських нонконформістів виділяється три періоди: 1) предтеча мистецького нонконформізму (кінець 1950-х – початок 1960-х рр.) («космізм», авангардизм О. Соколова та реалізм з елементами модернізму й «суворого стилю» Ю. Єгорова); 2) власне нонконформізм і панування модерністських тенденцій (друга половина 60-х – перша половина 80-х рр. ХХ ст.) (О. Ануфрієв, С. Сичов й ін.); 3) легалізація нонконформізму та формування тенденцій постмодернізму (друга половина 80-х – початок 90-х рр. ХХ ст.) [6, с.37].

Зародження мистецького нонконформізму в Одесі припадає на кінець 1950-х рр. Першим художником Одеси, який сповідував нонконформістські ідеї, вважався О. Соколов, який у власних роботах першим в Радянському Союзі використав прийоми сюрреалізму, абстракціонізму та поп-арту. Власною життєвою позицією митець обрав стоїцизм. Важливу роль у формування групи відіграли також Ю. Єгоров і Ю. Коваленко. Саме естетичні пошуки в модерністській стилістиці набули вагомого значення для формування самобутнього явища нонконформізму.

Оскільки течія формувалась як неофіційна, то й виставки робіт мали недостатньо публічний характер. Так, перші квартирні виставки О. Соколова відбулись у 1961 р. та мали великий інтерес серед культурного андеграунду міста.

На другому етапі діяльності школи відбувається її подальше зростання. Творчу основу групи складала п'ятеро друзів: О. Ануфрієв, В. Стрельников, Л. Ястреб, В. Маринюк, В. Хрущ, В. Басанець. Вони починали творити як невелика група однодумців, що прагнула до створення незаангажованого соцреалістичними кліше мистецтва, та поступово створена ними атмосфера «вільного» модерністського мистецтва почала приваблювати митців різних вікових категорій та стильових поглядів.

Все активніше відбуваються неофіційні виставки одеських митців. Це пояснюється тим, що за свої стилістичні експерименти вони були викреслені з офіційного мистецького життя і були змушені шукати творчий вихід в камерних формах, сюжетах і маленьких «побутових» експозиціях. Так, виставки родини Ануфрієвих проходили на

вул. Осипова, виставки В. Стрельникова – на квартирі Алли Шевчук у пров. Чайковського, а найвідоміші та наймасовіші – у квартирі джазового музиканта В. Асрієва [3, с. 4], на які навіть друкувались спеціальні об'яви та запрошення. Навіть емігрувавши, В. Асрієв продовжував підтримувати одеських авангардистів, відкривши у Великобританії галерею сучасного українського мистецтва [4, с.35].

Слід відзначити, що квартирні виставки були альтернативою усім офіційним виставковим залам, доступ до яких багатьом митцям цього напрямку було закрито. Це не був політичний бунт, це був бунт художника проти усіх обмежувальних рамок. Як зазначає Є. Терещенко: «Вони не звинувачували чинну владу та її ідеологію, не засуджували її, не боролися з нею. Вони просто наполегливо відстоювали власну свободу у виборі форми та зображувальних інструментів для більш ефективної творчості» [1, с.23].

Порівнюючи її діяльність із школами інших міст, варто відзначити, в Одесі на той час функціонувало активне творче середовище, яке мало своє внутрішнє життя – з квартирними виставками, самвидавчими каталогами, постійним спілкуванням, у той час як творчі інтереси художників інших шкіл були дуже розрізнені.

На підставі численних квартирних виставок в Одесі, Москві, «парканної» виставки в Одесі 1967 р. «Сичик + Хрущик» тощо визначимо існування в Одесі опозиції офіційному мистецтву, добре організованого нонконформістського середовища.

Творчість одеських нонконформістів почала отримувати міжнародне визнання. Так, на «Виставці українських художників» 1979 р. (Мюнхен – Лондон – Париж – Нью-Йорк), яка стала першою репрезентацією українського неофіційного мистецтва за кордоном, було продемонстровано переважно твори одеситів В. Стрельникова, О. Ануфрієва, Л. Ястреба, В. Маринюка [6, с.35].

На межі 1970–80-х рр. під впливом діяльності В. Хруща, одесько-московських культурних зв'язків, а також деяких процесів у сучасному світовому мистецтві склалася група постконцептуалістів. В одеському пост концептуалізмі можна відокремити дві лінії: 1) «м'яку»: С. Ануфрієв, Д. Нужин, Л. Звездочотова, група «Перці» (О. Петренко і Л. Скрипкіна) й ін.; 2) «жорстку»: Л. Войцехов, Ю. Лейдерман, І. Чацкін, С. Мартинчик і І. Стьопін. Основним центром одеського постконцептуалізму стали: квартири В. Сальникова, Ануфрієвих та Л. Войцехова в Одесі [6, с.36]. У середині 1980-х більшість постконцептуалістів виїхали з Одеси переважно до Москви.

Однією з головних ознак нонконформізму в одеському образотворчому мистецтві була перевага морально-естетичних цінностей над політичними та ідеологічними. Особлива цінність мистецтва

більшості одеських нонконформістів 1960–1980-х полягала в тому, що вони створили нову формотворчу систему естетичних цінностей.

Отже, творчість Одеської нонконформістської школи в 1960–80-х рр. була самобутнім виявом українського мистецтва. Вона стала поєднанням модерністських ідей з творчим переосмисленням засад класичної європейської та східної культур, українського народного українського мистецтва та культури народів Причорномор'я. Водночас естетичні традиції школи справили значний вплив на художників-постмодерністів української хвилі трансавангарду.

Список використаних джерел:

1. Бебеля, 19 : квартирные выставки. Одесса, 1975-1979 [Текст] : [каталог выставки 3-24 марта 2013 г.] / текст В. Асриев, Е. Терещенко, Е. Голубовский ; DymchukGallery, NT-ArtGallery. – [Одесса, 2013]. – 35 с.
2. Басанець В. Одеська школа сьогодні [Текст] / В. Басанець, О. Савицька // Образотворче мистецтво. – 2004. – № 3. – С. 59-61.
3. Галерея [Електронний ресурс] : [журнал] /Асоціаціяарт-галерейУкраїни. – Режим доступу: <http://www.soviart.com.ua/artjournal/>. – Заголовок з екрану.
4. Заболотна Д.В. Одеські художники-нонконформісти 60–70х рр. ХХ ст.: сторінками наукових та літературно-художніх видань / Д.В. Заболотна, В.В. Савченко // Вісник Одеського національного університету. Серія: Бібліотекознавство, бібліографознавство, книгознавство. – 2013. – Т. 18, Вип. 2. – С. 29–59.
5. Котова О. Особливості Одеської школи живопису з другої половини ХХ століття до сьогодення / О. Котова // МІСТ: Мистецтво, історія, сучасність, теорія. Вип. 9. – 2013. – С. 137–145.
6. Котова О. Специфіка Одеської школи живопису 1960–2010 рр / О. Котова // Традиції та новації у вищій архітектурно-художній освіті. – 2014. – Вип. 1. – С. 35–38.
7. Медвідь Л. Нонконформізм як явище культури 60-х років / Л. Медвідь // Сучасність : література, наука, мистецтво, суспільне життя. – 2002. – № 12. – С. 132–139.